

Tuus
Elias Lönnrot.

Kajana den 18 Apr. 1846,

215 J. V. SNELLMAN – BORGÅ DOMKAPITEL 24.IV
1846

10 RA, Borgå domkapitels arkiv

Ödmjukaste Memorial.

Härjemte får jag till åtludnad af Högvärdigste Herr Biskopens Doctorn och Ordensledamotens så ock det Högvärdiga Domkapitlets värdade befallning ödmjukast insända bilagda utlåtande angående den, af H:r Lector J. E. Öhman utgifna Latinska Språkläras antagande till Lärobok vid undervisningsverken, i landet, lika ödmjukt anhållande om Höggunstig ursäkt för det bristfälliga i samma utlåtande, till hvars
20 skickligare beskaffenhet skulle erfordrats en pedagogisk bildning, hvilken i vårt land icke kan inhemtas, och en omedelbar erfarenhet af bokens större eller mindre lämplighet för undervisningen, hvilken enligt gällande ordning för Läroböckers antagande icke kan vinnas, förrän frågan om sjelfva antagandet är vederbörligen afgjord. Kuopio den 24 April 1846.

Joh. Vilh. Snellman,

30 Ödmjukt yttrande angående den af Lektoren Mag. J. E. Öhman utgifna Latinska Språkläras lämplighet såsom Lärobok vid undervisningsverken – afgifvet af Joh. Vilh. Snellman.

Fordringarne på en Lärobok för undervisningen medgifvas vara: *nödig* fullständighet i innehållet, redighet i uppställningen af detsamma och bestämdhet i uttrycket. Men härtill bör ännu för den första undervisningen komma en lätt öfverskådad sammanställning af det likartade, skarp begränsning af det olikartade.

Af dessa fordringar uppfyller i min tanke H:r Öhmans Latinska Språklära nöjaktigt endast den första, emedan det står läraren öppet att ur dess rika innehåll meddela lärjungen, hvad för denne på olika undervisningsstadier kan anses nödigt. Ehuru deremot anordningen af detta innehåll icke bör fränkännas förtjensten af en formel systematisering, så visar sig densamma likväl i de delar, i hvilka afvikelser från den sedvanliga uppställningen med något skäl kunnat ske, hafva gjort sakens uppfattning svårare i stället för lättare. Orsaken härtill synes vara Författarens eljest lofvärda bemödande att iakttaga en formel ordning, utan afseende på nybörjarens behof af en lättfattlig framställning. Af sådan beskaffenhet är framställningen af läran om Verbum i Etymologin och i Syntaxen af Satsläran, hvaraf äfven ordningen för de
40 Syntaktiska reglorna blifvit beroende. Satsläran t. ex. lider sålunda af en vidlyftighet, hvilken utan allt gagn försvårar dess uppfattning, och innehåller äfven bestämningar, hvilka sakna all tillämpning; uti Reglorna åter har, t. ex. läran om »Underordnade Sats» fått sin plats efter läran om, hvad Förf. kallar »Relation», och följden häraf måste blifva, att vid undervisningen antingen ordningen måste omvändas – hvilket

icke utan stor olägenhet kan ske – eller hela Syntaxen inläras utan all tillämpning vid explikations- och skriföfningar. Ty en Läsebok, affattad i enlighet med den af Författaren iakttagna ordning, skulle blifva den för lärjungen mest dödande läsning, emedan denna till större delen skulle komma att bestå af meningar, hvilka icke innehålla någon enda underordnad sats. Dessutom erkänner hvarje skolman lätt, att läran om Satsers beroende är den vida vägnar viktigare och fordrar en rikare tillämpning, för att af lärjungen uppfattas, än den om bruket af bestämmande kasus, hvilken till dess hufvudsakligaste bestämningar kan inhemtas redan jemte tillämpningen af Formläran. – Hvad sist uttryckets bestämdhet angår, anser jag också H:r Öhmans Språklära i detta hänseende lemna många önskningar ouppfyllda, men finner den dock fullt jemförlig med hvilken annan som helst af sednaste tids arbeten; då dessa öfverhufvud röja mera bemödande att undgå den lärda kritiken, än att uttrycka saken enkelt och dogmatiskt, såsom det lämpar sig för ungdomens sinne. 10

Betraktas H:r Öhmans Språklära särskilt ur synpunkten af behovet för den första undervisningen, så synes dess antagande såsom skolbok isynnerhet betänkligt. Redan de flera jemte hvarandra fortgående Kurserna, tvinga nybörjaren att på särskilda blad uppsöka hvarje särskild, till hans kurs hörande sats. Genom den anordning i boken blifvit iakttagen faller vidare inom hvarje kurs ingen accent på det viktigare innehållet, utan detta står sammanfördt med det mindre viktiga. Slutligen finnes hvarje sats utgöra ett särskildt stycke för sig, så att hvarken det likartade är sammanfördt i samma gemensamma definition eller regel, eller motsatser genom att sammanställas blifvit för lärjungen skarpare betecknade; hvaraf äfven, i förening med ofvan nämnda formela systematiserande, vidlyftighet och omsägningar blifvit en nödvändig följd. Dessa brister göra enligt min åsigt H:r Öhmans Språklära i icke ringa grad olämplig för utanläsning och för den första undervisningen öfverhufvud. För lärjungens inbillning finnes här ingen öfverskådlig, intet samband mellan de skilda satserna. Men detta hindrar äfven sammanhållningen för minnet. Och hvad som försvårar sakens bibehållande i minnet, det försvårar äfven dess uppfattning af förståndet, I stegrad betydelse gäller allt detta för barnaundervisningen. Att sammantränga innehållet inom ett ringa, lätt öfverskådligt rum, att binda likartade satser tillsamman, att till satsen foga en densamma upplysande motsats, detta tillhör en Lärobok för den första undervisningen. Men ingen lärer vilja söka dessa förtjenster i H:r Öhmans Språklära, i hvilken sträfvet tvärtom synes vara, att ställa hvarje sats för sig. Till och med uttryckets korthet blir vid detta förhållande en ringa förtjenst. Lärjungen lär sig visserligen lätt ett stycke om en rad, men han glömmet det ännu lättare; och den kunskap, han ur dessa många afskilda satser kan insamla, består då äfven af, från hvarandra isolerade sentenser. Man säger kanske: lärarens förklaring skall gifva dem samband. Men lärjungens sjelfverksamhet är af större vikt än lärarens förklaring. 20 30 40

För en längre framskriden undervisning deremot blir Lärobokens form mer och mer likgiltig, och för densamma torde H:r Öhmans Språklära kunna anses lämplig både genom innehållets rikedom och den säkerhet, bokens begagnande öfverhufvud erbjuder. Jag afser då från de origtigheter, hvilka i en känd, om mycken sakkunskap vittnande recension af boken blifvit anmärkta. Väl kunna de blifva missledande isynnerhet för det undervisningsstadium, då Grammatiken icke mera bör vara en utanlexa utan ett repertorium, ur hvilket lärjungen på 50

egen hand kan inhemta nödig upplysning. Men vid Gymnasialundervisningen är ännu detta sjelfstudium i högre grad beronde af lärarens ledning, och det är för denne lätt att rätta det i Läroboken felaktiga; ja en sådan kritik är äfven högst gänelig, såsom för lärjungen en eggelse till sjelfverksamhet.

På dessa grunder vågar jag äfven anse, att en egentlig Skolgrammatik icke af fullständigheten i innehåll har sitt förnämsta värde. Vid filologins närvarande ståndpunkt är det lättare att i en Skolgrammatik fela genom för, mycken rikedom än genom bristande fullständighet. I
10 min tanke är det vida vägnar viktigare, att åt skolgossens minne öfverlemnas ett fast och säkert än ett omfattande underlag för hans framtida studier. Till en kompendiös Skolgrammatik skola då lärares muntliga undervisning, läsning af auktorer och lärjungens eget begagnande af Lexicon, utförligare grammatikaliska arbeten och kommentarier lemna den nödiga fyllnaden.

Bland nyare Latinska Språkläror på Svenska språket har Ellendts af Dahlström utgifna vunnit många loford. Men äfven denna skulle jag anse fullt ut lika olämplig för begagnande i Skolan som H:r Öhmans Språklära. Af en i Sverige nyligen utgifven »Grammatik för Skolor och
20 Gymnasier af G. R. Rabe» har jag ännu icke lyckats erhålla något exemplar. Men då mig af en i ämnet högst förfaren man blifvit meddeladt det vitsord om samma Grammatik, att den utmärkter sig genom innehållets ändamålsenliga anordning, genom åskådlighet och samband i framställningen, d. ä. just genom de egenskaper, hvilkas frånvaro i H:r Öhmans Språklära anmärkts, så vågar jag ödmjukast föreslå, att densamma undekastas en jemförande granskning, förrän någon annan Latinsk Språklära antages till Lärobok vid Skolan.

Skulle dock hvarje förhandenvarande Latinsk Grammatik anses sakna ett utmärkande företräde framför H:r Öhmans Latinska Språk-
30 lära, så utbeder jag mig ödmjukast få framställa till bepröfvande, huruvida den sistnämndas antagande för undervisningen icke lämpligast kunde inskränkas till Gymnasierna i landet, hvilkas behof densamma väl torde motsvara, men deremot anstalt fogas om utarbetandet af ett sammandrag deraf för Lägre och Högre Elementarskolans bruk, då i detta väl anordningen kunde något förändras, och framställningen göras för utanläsning och den första undervisningen öfverhufvud lämpligare, utan att derigenom sambandet med den utförligare, för en längre framskriden undervisning besparade Läroboken i någon betydligare mon skulle rubbas.

40

216 P. HANÉN – J. V. SNELLMAN 29.IV 1846
HUB, JVS handskriftssamling

Wiborg den 29 april 1846.

Höglärde Herr Rector!

50 I lären föga kunnat ana de åskor som hotade Eder Tidning för icke länge sedan, och det skall icke litet förundra Eder då I hören hwad jag Vill i korrthet berätta. Saimas uppsatts nemligen om tiggafabrikationen har gjort Baron Kothen alldeles rasande, och han har velat röra upp himmel och jord för att få bugt på Saima och Kanawa. Derföre afgick för några veckor sedan en officiel skrifvelse till Censur Commi-